

підрозділів, які входять в склад єдиного технологічного ланцюга; розроблена методика оцінки господарської діяльності рекреаційної системи дозволяє виділяти групи пріоритетних задач, що потребують першочергового рішення на основі їх взаємозв'язків з внутрішніми і зовнішніми факторами функціонування рекреаційної галузі з метою задоволення потреб споживачів.

1. Дышловой И. Агрорекреационные ресурсы Автономной республики Крым: состояние, проблемы, перспективы. Научное издание. – Киев, “АСЛС – Технологія”, 1998. – 176 с.

2. Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевський П.П. та ін. Соціально-економічні основи

продуктивних сил регіонів України. – К.: Нічлава, 2002. – 609 с.

3. Каценко О.Л. Фінанси природокористування. – Суми: Вид-во “Університетська книга”, 1999. – 421 с.

4. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України // Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 713 с.

5. Руденко А.П., Вацеба В.Я., Соловей Т.В. Природно-ресурсний потенціал природних регіонів України. – Чернівці: Рута, 2001. – 268 с.

6. Яремчик І.Г. Економіка природокористування. – К.: Пошуково-видавниче агентство “Книга пам'яті України”, Видавничий центр “Просвіта”, 2000. – 431 с.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2009

УДК 81'246.2

Марія Винарчик, аспірант кафедри педагогіки  
Дрогобицького державного педагогічного університету  
імені Івана Франка

## МАЙСТЕРНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

У статті проаналізовано майстерність педагога в контексті білінгвальної освіти. Визначено методологію та основні дидактичні принципи майстерності вчителя в умовах білінгвізму. Особливу увагу звернуто на професійну підготовку фахівців білінгвального навчання та можливості її удосконалення.

**Ключові слова:** вчитель, майстерність, білінгвізм.

В статье проанализировано мастерство педагога в контексте билингвального образования. Определено методологию и основные дидактические принципы мастерства учителя в условиях билингвизма. Особенное внимание обращено на профессиональную подготовку специалистов билингвальной учебы и возможности ее усовершенствования.

**Ключевые слова:** учитель, мастерство, билингвизм.

In the article trade of teacher is analysed in the context of billing education. Certainly methodology and basic didactics principles of trade of teacher in the conditions of billing. The special attention is turned on professional preparation of specialists of billing studies and possibility of its improvement.

**Keywords:** teacher, trade, billing.

**П**остановка проблеми. Педагогічна майстерність вчителя є важливим фактором підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Вона сприяє виробленню вмінь розв'язувати задачі, орієнтуватися в нових умовах, переборювати труднощі, збуджує і стимулює розвиток інтересів до діяльності, оскільки завжди пов'язана з відкриттям нового, знаходженням чогось раніше невідомого. В умовах білінгвальної освіти майстерність вчителя стає незамінним атрибутом педагогічної діяльності, що спрямована на

вивчення іноземної мови та розвитку міжкультурних компетенцій школярів. Провідними факторами майстерності вчителя є його фахова підготовка, сприяння творчому становленню особистості учня, повага та толерантність. Майстерність вчителя представлена в доробку як видатних педагогів минулого, так і сучасних представників педагогічної науки. Ґрунтовну спадщину для розуміння педагогічної майстерності становить теоретична спадщина класиків педагогіки А. Дістервеґа, К. Ушинського, Я. Коменського, Й. Песталотці, М. Монтессорі.

Ідеями педагогічної майстерності пронизана творча спадщина А. Макаренка та В. Сухомлинського, які розглядають її як наближення до мистецтва, найвищу насолоду життя.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Актуальні проблеми педагогічної майстерності представлені в роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників Ю. Бабанського, В. Загвязинського, В. Пилиповського, С. Сисоевої, Г. Кіт, Л. Садомової, К. Ажежа, Л. Порши, Ж. Дювержи. Особливості білінгвальної освіти досліджують О. Ширін, М. Певзнер, А. Ніель, С. Бовкет. Проте слід зазначити, що досі малодослідженою залишається проблема розвитку педагогічної майстерності в умовах білінгвізму.

**Мета статті** – дослідити особливості педагогічної майстерності в умовах білінгвальної освіти.

**Виклад основного матеріалу.** Використання іноземної мови як засобу пізнання світу спеціальних знань, наближення до культури різних народів, діалог різноманітних культур, усвідомлення своєї приналежності не тільки рідній країні, але й людській цивілізації в цілому – така суть білінгвальної освіти, яка почала інтенсивно розвиватися у європейських державах у 70-х роках ХХ століття і була продиктована потребою усвідомлення своєї національної ідентичності, культурного плюралізму та толерантності.

Зважаючи на відмінності у освітніх системах різних країн з огляду на національний контекст, історію, структурні особливості, визначена головна мета білінгвальної освіти: іноземну мову можна вивчити краще, заставивши її функціонувати як інструмент для пізнання та отримання знань у тій чи іншій галузі науки. Ця стратегія є очевидною і ефективною при умові інтенсивного інноваційного пошуку, осмислення освітніх потреб і можливих способів їх вирішення на сучасному етапі розвитку суспільства.

Білінгвальна освіта вирізняється нестандартністю підходів до навчання та виховання і є результатом інноваційної політики у світовій освітній галузі. Інноваційні процеси у системі освіти виникали в різні періоди, спрямовуючи її розвиток у нове русло і стимулюючи педагогів до пошуків та досліджень. Найбільш широкого масштабу вони досягли в кінці ХІХ – початку ХХ ст. у Німеччині, Англії, Франції, США і відрізнялися від традиційних педагогічних принципів яскраво вираженою творчою спрямованістю, нестандартністю підходів до навчання і виховання. У 70 – 80-х роках ХХ століття у школах країн Заходу і, Франції зокрема, виникає міжнародний педагогічний рух за

оновлення школи й виховання, за побудову навчально-виховної роботи, виходячи з інтересів дитини. У центрі ставиться проблема створення умов для особистісного самовираження учнів. В.Я. Пилиповський вказує, що представники цієї освітньої парадигми, яку називають “новою педагогікою”, “гуманістичною освітою” або “відкритим навчанням”, засновують свої ідеї на гуманістичній психології. Крім того, на їхні погляди значний вплив справила неопрагматична орієнтація на навчання за допомогою емоційно насиченої діяльності, в якій учні “самостійно обирають свої цілі, формують власні проблеми, приймають рішення щодо свого способу дій, занурюються в суб’єктивний досвід і відчувають його наслідки” [7, 102].

Особливості білінгвальної освіти значною мірою ускладнюють роль педагога, який повинен бути ще й добрим психологом, бо учасниками білінгвального навчання є вихідці з різних країн світу, а отже і носіями різних світоглядів і культур. Завдання вчителя полягає у тому, щоб сприяти розширенню світогляду учнів, організовуючи засвоєння мови як елементу національної культури, виховуючи у представників національних меншин, що входять у білінгвальну групу, почуття поваги до культури домінуючого середовища, не применшуючи при цьому цінності своєї власної. Білінгвальний навчальний процес повинен забезпечити ефективність міжкультурного зближення і взаєморозуміння, сприяти подоланню культурних відмінностей та полегшити інтеграцію у контексті соціальному, історичному, політичному. Це повинно бути реалізоване як на занятті, так і в позаурочний час. Завдання педагога у тому, щоб підготувати учнів до “нової культури такою, якою вона є” [10, 34], не прибіднюючи і не возвеличуючи її. Важливо спонукати до рефлексій, висловлення власної точки зору шляхом тестування, анкетування, написання творів. Порівнюючи політичні системи, можна говорити про владу, вибори і партії; використовуючи краєзнавчий матеріал, бажано робити екскурс у історію країни, стиль та рівень життя, традиції та звичаї. Позитивним і важливим моментом у вихованні є можливість проведення канікул у країні, мова якої вивчається. Таким чином, здійснюється безпосередній доступ до іноземної культури, адже усе нове найкраще сприймається у порівнянні та безпосередньому спостереженні. Це дає можливість сприймати нову культуру такою, як вона є, без стереотипів і забобонів [1, 111 – 112]. Після відвідання країни, мова якої вивчається, учні розповідають про те, що бачили, чому навчилися. Вчитель при цьому

інтегрує в систему занять новий мовленнєвий матеріал, направляючи діяльність учнів на його засвоєння.

Учитель являється не тільки джерелом інформації, а людиною, що організовує та спрямовує білінгвальний навчально-виховний процес, впливає на школярів своїми особистими якостями. Як відомо, ні програма, ні підручник не можуть повністю розкрити тему уроку, тим більше, що мова йде про білінгвальну освіту. Широке поле діяльності для реалізації майстерності вчителя відкривається при виборі методів і прийомів навчання учнів іноземної мови. Важливо взяти на озброєння такі засоби навчання, які найбільш ефективні при даному типі навчання. Запорукою успіху, без сумніву, є високопрофесійна підготовка вчителя, яка розглядається як невід'ємна умова вирішення цілого ряду навчально-виховних задач. Від майстерності вчителя залежить реалізація тих цілей, які властиві даному типу освіти, а саме:

- спрямування творчої діяльності на формування творчої особистості;
- прагнення до позитивних результатів;
- здатність управляти своїм психічним станом, викликати творчий настрій.

Майстерність вчителя, – стверджує А. Дістервег, – залежить від знання справи (об'єкта), любові до справи і учня (суб'єкта), педагогічних здібностей (суб'єктивно-об'єктивний метод) [4, 326].

Педагогічна майстерність учителя, – пише С. Сисоева, – формується й удосконалюється на основі його творчої активності, пошуково перетворюючої діяльності в навчально-виховному процесі. Саме тому творчий учитель може ще не встигнути стати майстром, але необхідною умовою руху до педагогічної майстерності є його творчість. Високого рівня майстерності вчитель досягає лише на основі педагогічної творчості й обов'язково за рахунок сумлінності, завзятості, працелюбності, подолання труднощів, перетворення вміння на навички, тобто при накопиченні досвіду, з часом [9, 106].

Л. Садомова вважає, що загальна культура вчителя, його різносторонні професійні знання, в тому числі загальної теорії викладання, теорії навчання конкретного предмета, опора на власний досвід являється науковою основою педагогічної майстерності. Майстерність учителя, його натхнення тісно пов'язані з його особистісними якостями, характером, ставленням до педагогічної професії, умінням управляти розвитком і формуванням школяра як особистості, тобто його педагогічними здібностями.

Структура педагогічних здібностей може включати різні компоненти: педагогічну спостережливість, любов до дітей і своєї справи, ерудицію, здатність до аналізу і самоаналізу, гнучкість мислення, педагогічну уяву і передбачення, такт, ораторські здібності [8, 14]. Тому важливо, щоб професійна підготовка вчителя здійснювалася на основі системно-цілісного підходу, який об'єднує різні функціональні напрямки, а також в процесі безперервної самоосвіти і самовиховання.

Сучасний підхід до процесу викладання та навчання іноземній мові характеризується прагненням до комунікативності і системності. В умовах білінгвізму кінцевим результатом такого підходу повинен стати всесторонній розвиток особистості, здатної до міжкультурної комунікації. Для того, щоб білінгвальне навчання було ефективним, учителю важливо правильно зрозуміти цілі даного типу навчання відповідно до програми, майстерність учителя в створенні можливостей для їх (цілей) реалізації. Це залежить від багатьох факторів: наявного рівня розвитку та вікових особливостей учнів; прогнозування труднощів, уміння намітити перспективи навчальної діяльності білінгвального класу чи групи, що потребує серйозної аналітичної діяльності і перспективи. Педагогічний пошук у поєднанні з талантом особистості вчителя сприяє постійному вдосконаленню процесу навчання.

Однієї методичної мети різні вчителі досягають різними шляхами. У сучасних європейських державах нема чіткої і регламентованої постановки питання використання навчально-методичного обладнання, адже регламентація заважає проявленню самостійності і творчості учителя. Надання педагогам права вибору – одне з досягнень мовної політики Європейського Союзу. Це беззаперечний спосіб розвитку його майстерності. Важливо, щоб і вчитель спонукав учнів до вибору, розвиваючи тим самим їхню ініціативність і творчість, що у кінцевому результаті сприятиме “успішному формуванню рис і властивостей особистості, її світогляду і життєвої філософії, розробці стратегій її поведінки і діяльності” [6, 326].

У білінгвальному навчанні важливо підвести учнів до вивчення іноземною мовою нелінгвістичних дисциплін і допомогти їм усвідомити зв'язок між цими предметами і іноземною мовою, що значно полегшить вирішення навчальних цілей. Численні методики і комунікативні стратегії, створені фахівцями білінгвального навчання, є тими чинниками, що

